

Siyaset-Spor İlişkisine Erken Cumhuriyet Döneminden Bir Örnek: Etki ve Yankılarıyla Türk Sporunda Güneş Spor Olayı

Ahmet Gülen*

Giriş

Türkiye’de sporun ve futbolun gelişimi ve örgütlenmesi Cumhuriyet’in ilan edilmesinden bir sene önce 1922’de İstanbul’da spor kulüpleri delegelerince kurulan Türkiye İdman Cemiyetleri İttifakı’yla başlamıştır¹. Sporun üç büyük kulübünün girişimiyle kurulan ve Türkiye Futbol Federasyonu’nun ilk örgütü olan kurumun başına Yusuf Ziya (Öniş) seçilmiştir². İlk örgütlenme döneminde Türk sporunun köklü kulüplerinden Galatasaray kurulduğu tarih olan 1905’ten sonra en önemli krizini 1930’lu yılların başlarında geçirmiştir. Krizin görünürdeki nedeni kulüp içindeki profesyonellik-amatör tartışmalarına dayanmaktadır³. Galatasaray Spor Kulübü kuruluşundan itibaren futbolcularını okulun öğrencilerinden yetiştiren bir kulüp olarak dikkat çekmişti. Kurucu Ali Sami (Yen) başta olmak üzere Abidin (Daver), Yusuf Ziya, Nihat (Bekdik), Leblebi Mehmet, Rebii (Erkal) gibi önemli futbolcular liseden gelerek Galatasaray’ın başarısı için ter döken ve ünlü olan isimlerdir⁴. Üyelerden profesyonelleşme adına yaptığı eleştirilerle tepki çeken Eşref Şefik, 2 Şubat 1933 tarihli kongrede kulüpten ihraç edilmiştir⁵. Ancak bu ihraç kararıyla beraber başta kulübün sembol isimlerinden Yusuf Ziya Bey olmak üzere çok sayıda

* Doç. Dr. Dokuz Eylül Üniversitesi Atatürk İlkeleri ve İnkılâp Tarihi Enstitüsü, İzmir/
TÜRKİYE, ahmet.gulen@deu.edu.tr <https://orcid.org/0000-0002-6585-0212>
DOI: 10.37879/978-975-17-6294-8.2025.455

1 *Türk Futbolunda 50 Yıl*, Futbol Federasyonu, Afşanoğlu Matbaası, Ankara 1973, s. 21.

2 *Türk Futbol Tarihi C I*, Türkiye Futbol Federasyonu Yayınları, 1992, s.17.

3 Süleyman Tekil, *Galatasaray: Dünden/Bugüne: 1905-1982*, Arsem Matbaacılık Koll. Şti., İstanbul, 1983, s. 67., Ahmet Çakır, *90 Soruda Galatasaray Tarihi: 1905-1995*, Demir Ajans Yayınları, 2.Baskı., İstanbul 1995, s. 28.

4 Süleyman Tekil, *Galatasaraylılar*, Efem Turistik Koll. Şti. Yayını, İstanbul, s. 21-22.

5 “Galatasaray Kongresi münakaşalar arasında geçti”, *Son Posta*, 3 Şubat 1933, s. 1.

üye Galatasaray'dan istifa etmiştir⁶. Kulüpten istifa edenlerin arasında uzun zaman Galatasaray'da bulunan sembol isimler de vardır. Bunlar arasında futbol ve atletizm şubesinin eski kaptanı Adil Giray, eski kaleci Ulvi Ziya Bey, Hüseyin Cahit'in oğlu Orhan Haydar Bey, Sadun Galip Bey, futbol takımının ve atletizm şubesinin baş kaptanı Hazım Bey yer almıştır⁷.

Galatasaray'dan ayrılanların kuracakları yeni kulüp Yusuf Ziya Bey'in etrafında şekillenecekti⁸. Yusuf Ziya Bey'in İş Bankası'yla olan bağlantısından dolayı dönemin İktisat Bakanı Celâl Bey'le yakın münasebeti olduğu ve Galatasaray'da profesyonelliği savunan Eşref Şefik'in ihracına giden süreçte kulüpte amatörlüğü savunan Suat Hayri Bey'in (Ürgüplü) de Başbakan İsmet Paşa'yla olan yakınlığının Güneş Spor Kulübü'nün kurulmasında etkili olduğu ileri sürülmüştür⁹. Yani bu teze göre Galatasaray'ın bölünmesi ve Güneş Spor Kulübü'nün doğuşu Türk siyasetinde uzun seneler etkili olan İsmet İnönü ve Celâl Bayar arasındaki rekabete dayanmaktadır. Ancak bugüne kadar yapılan akademik çalışmalar içinde ne Bayar'ın ne de İnönü'nün sporla ve spor kulüpleriyle olan ilişkilerini ele alan dikkat çekici bir araştırma ortaya çıkmamıştır. Celâl Bayar'ın torunu Sayın Emine Gürsoy Naskali, kendisine e-postayla gönderilen sorulara verdiği cevaplarda Bayar'ın daima sporla alakalı olduğunu, İzmir'de Altay'ın kurucuları arasında bulunduğunu kaydederek, atlı sporlara ve denizciliğe olan ilgisinden söz etmiş ve Güneş Spor'un kuruluşunda etkili olan Yusuf Ziya Bey'le olan yakın dostluğunu da teyit etmiştir¹⁰. İsmet İnönü'nün torunu Sayın Nurperi Özlen de e-posta aracılığıyla gönderilen sorulara cevabında İsmet Paşa'nın Güneş Spor Kulübü'nün kuruluş sürecinde etkisi olduğuna dair arşivlerinde belge veyahut bilgi bulunmadığını ifade etmiştir¹¹. 1933'te kurulan kulüp kısa zamanda futbol sahalarında etkili olduğu gibi hem iktidardaki Cumhuriyet Halk Fırkası'ndan, hem Cumhurbaşkanı Mustafa Kemal Paşa'dan ve hem de İktisat Vekili Celâl Bayar'dan büyük destek görecektir.

6 Tekil, *Galatasaray: Düünden/Bugüne: 1905-1982*, s.70., Çakır, *age.*, s. 28.

7 “Galatasaraydan çekilenler kimlerdir?”, *Olimpiyat*, 14 Temmuz 1933, s.6.

8 Behram Kılıç, *İstanbul'un 100 Spor Olayı*, İstanbul Büyükşehir Belediyesi Kültür A.Ş. Yayınları, İstanbul 2010, s. 104.

9 Mehmet Şenol, *Gayrı Resmi Futbol Tarihi*, Mundi Yayınları, 2. Baskı, İstanbul 2021, s. 20-21. Suat Hayri Ürgüplü'nün yakın tarihlerde çıkan hatıratında Galatasaray'daki bölünme ve Güneş Spor'dan bahis yoktur. *Beyefendi: Suat Hayri Ürgüplü'nün Anıları*, Yay. Haz. Oktay Ekşi, MD Basım Yayıncılık, İstanbul 2020.

10 Sayın Emine Gürsoy Naskali'den tarafıma gönderilen 8 Ocak 2024 tarihli e-posta

11 Sayın Nurperi Özlen'den tarafıma gönderilen 9 Ocak 2024 tarihli e-posta.

1. Güneş Spor Kulübü'nün Kuruluşu, Gelişimi ve Faal Olduğu Branşlar

Türkiye'de futbolun gelişimini beş döneme ayıran spor tarihçileri Güneş Spor Kulübü'nün faaliyet gösterdiği 1923-1951 dönemini Futbol Federasyonu'nun kurulduğu, Türkiye'nin Uluslararası Futbol Federasyonu (FIFA)'ya üye olduğu süreçten başlatmaktadır. Bu 18 yıllık evrenin Üç Büyükler dışında en etkili takımı Güneş Spor Kulübü olmuştur¹². İç anlaşmazlıklar sonucu Galatasaray'dan ayrılan spor adamlarının kuracakları yeni kulübe dair çıkan ilk haberlerde yeni takımın adının "Sarı-Kırmızı kulüp" olacağı bizzat Eşref Şefik tarafından duyurulmuştur¹³. Haberdan de anlaşılacağı gibi yeni kulüp kendisine Galatasaray'ın renkleri olan sarı-kırmızıyı isim olarak seçmişti¹⁴. Bu ve benzeri tercihler iki kulüp arasında büyük bir rekabete neden olacaktır.

Gazetelerdeki haberlere göre "Sarı-Kırmızı" adını benimseyen kulübün futbol şubesi kurulunca ilk olarak yabancı bir takımla maç yapması için teşebbüslere başlanmıştır. Yeni kulübün binası için bazı inşaat firmalarıyla temasa geçilirken ilk planda tadilat işlemlerine müsait olan binaların tercih edileceği de açıklanmıştır¹⁵. Kulübün kuruluşu aşamasında Galatasaray'ı destekleyen basında aleyhte yazılar çıkmıştır. Galatasaray'ın kolaylıkla yıkılmayacağı tezini savunan yorumlarda "Sarı-Kırmızı doğmadan ölmüştür" denilerek, kulüpten ayrılanların sadece "kendi benliklerini düşünen kimseler oldukları" ileri sürülerek "Galatasaray'ın öz evlatlarının vatan için çalışmaya devam etmeleri" istenmiştir¹⁶.

Yeni kulübün isim olarak benimsediği "sarı-kırmızı"nın Galatasaray'la özdeşleşen renkler olduğu ve bunun resmî makamlarca da tespit edildiği, 28 senelik kulübün renklerini bir başka takımın ad olarak kullanamayacağı haber verilmiştir¹⁷. Ayrıca İstanbul Valiliği de bu isimle bir avcılık kulübü olduğu gerekçesiyle "Sarı-kırmızı" isminin alınamayacağını bildirmişti¹⁸. Vilayetin bir başka gerekçesi yeni kulübün sadece 25 üyesine karşılık Galatasaray'ın

12 *Türk Futbol Tarihi* C I, s.17.

13 "Galatasaray'dan ayrılan bir kısım âza yeni bir kulüp tesis ediyorlar", *Akşam*, 19 Haziran 1933, s. 8.

14 *Türk Futbol Tarihi* C I, Türkiye Futbol Federasyonu Yayınları, 1992, s.27. Renklerin sarı-kırmızı-beyazdan oluştuğu bildirilmiştir.

15 "Sarı-kırmızılı kulübün binası, *Akşam*, 19 Haziran 1933, s. 8.

16 "Sarı-kırmızı klüp doğmadan öldü", *Cumhuriyet*, 2 Temmuz 1933, s. 5.

17 "Sarı-kırmızı Galatasarayın öz rengidir", *Cumhuriyet*, 2 Temmuz 1933, s. 5.

18 Mehmet Ali Gökaçtı, *"Bizim İçin Oyna": Türkiye'de Futbol ve Siyaset*, İletişim Yayınları, İstanbul 2008, s. 126.

1760 üyeye sahip oluşudur¹⁹. Yani sarı-kırmızı renkleri temsil hakkı Galatasaray'ın olacaktı.

İki taraf arasında daha başlangıç aşamasında büyük bir çekişmeyi haber veren bu gelişmeler sürerken bir yandan yeni kulübün futbol şubesi Galatasaray'ın ezeli rakibi Fenerbahçe'nin sahasında idmanlarını sürdürüyordu. Fenerbahçe Stadı'nda ilk idman maçını yapan Sarı-Kırmızı takımın rakibiyle 2-2 berabere kalışı sonrası Zeki Rıza'nın açıklamaları dikkat çekicidir: "...Kuvvetler arasında aşağı yukarı müsavat olunca ekzersiz maçları bile, bugünkü gibi, enteresan oluyor. Sarı-kırmızılılar böyle devam ettikleri takdirde yakında memleketin en iyi takımlarından biri olmağa namzettir"²⁰.

Yeni kulübün isminin "sarı-kırmızı" olmasında çıkan engellerden sonra "Ateş-Güneş" ismi benimsenmiştir²¹. Kulüp "Ateş" gibi çalışanlarla "Güneş" gibi doğacaktı. Ve tabii Ateş-Güneş ismi sarı-kırmızıyı da çağrıştıran bir isim olarak dikkat çekiciydi²². 1933'ün aynı zamanda Güneş-Dil Teorisi'nin başladığı ve bundan dolayı yeni kulübün adının Güneş ismini aldığı da ileri sürülen bir tezdur²³. 1933 yılı Ekim ayından itibaren Ateş-Güneş Kulübü'nün siyasi iktidarla ve Mustafa Kemal Paşa'yla olan ilişkileri yavaş yavaş şekillenmeye başlamıştır. 6 Ekim'de yapılan kongrede Olimpiyat dergisince "Bu teşekkülün ortaya çıkmasında büyük müzaheret görülen Cumhuriyet Halk Fırkası" (CHF) ifadeleriyle partinin yeni kulübe olan ilgisi vurgulanmıştır. Beyoğlu fırka merkezi Ateş-Güneş'in kullanımına sunulurken, burada yapılan ve 100 üyenin katıldığı kongrede Bolu Milletvekili Cevat Abbas başkan seçilmiştir²⁴. Aynı toplantıda kulübün nizamnamesi de üyeler arasında görüşülerek kabul edilmiştir²⁵. Başkan seçilen Cevat Abbas, genç subaylık yıllarından beri Mustafa Kemal'in yaverliğini yapan, Çanakkale ve Doğu Cephesi'nde beraber bulunan, Samsun'a çıkan isimlerden, Milli Mücadele günlerinde de yanından ayrılmayan ve hatta 1919 yılında Amasya Genelgesi'ni Gazi'nin dikte ettirdiği bir isimdi²⁶.

19 Tekil, *Galatasaray: Düünden/Bugüne: 1905-1982*, s. 71.

20 "Futbol maçı", *Akşam*, 23 Eylül 1933, s. 4.

21 Çakır, *age.*, s. 29.

22 Ergun Hiçyılmaz, *Galatasaray: İlklerin-Takımı Avrupa Fatih*, Ulak Yayıncılık, 3. Baskı, İstanbul 2020, s. 67.

23 Şenol, *age.*, s. 113.

24 "Ateş-Güneş kongresi", *Olimpiyat*, 7 Teşrinievvel 1933, s. 6., Şenol, *age.*, s. 114., Kılıç, *age.*, s. 104.

25 "Ateş güneş kulübünün kongresi", *Milliyet*, 7 Teşrinievvel 1933, s. 5.

26 Kemal Arıburnu, *Atatürk ve Çevresindekiler*, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 2. Baskı, 1995, s. 92-93.

Cevat Abbas'ın torunu Sayın Hüseyin Gürer'le yaptığımız mülâkatta kulübün Atatürk'ün emriyle kurulduğunu ve Atatürk'ün güvenini kazanmış bir isim olan Cevat Abbas'ın da Gazi Paşa'nın isteğiyle kulübün başkanı olduğunu ifade etmiştir. Gürer'e göre devlet eliyle ve Cumhuriyetin ilkelerini benimsetme amacıyla bir spor kulübü olarak Ateş Güneş ortaya çıkmıştır²⁷. Mustafa Kemal Paşa bu idealler çerçevesinde kurulan kulübün başına Cevat Abbas'ın geçmesini istemişti. Galatasaray'ın bu dönemde bir denge unsuru olarak TBMM Başkanı Kazım Özalp'i "Hâmi Başkanlığı" getirmiştir²⁸.

Kulübün kurulduğu 1933 yılı aynı zamanda Türkiye Cumhuriyeti'nin 10. yılıdır. Yeni kurulan Ateş-Güneş Spor Kulübü bu önemli yıldönümü için üç günlük bir spor bayramı programı hazırlamıştır. Programın sportif yönünü Romanya'nın Temeşvar takımıyla yapılacak futbol müsabakası ve diğer takımların aralarında yapacakları karşılaşmalar oluştuyordu. Romen ekibiyle Fenerbahçe Stadı'nda oynayacak Ateş-Güneş'in üç günlük spor şenliğinde seyircilerin numaralı harici tribünlere 50 kuruşa girebileceği de yetkililerce belirtilmiştir²⁹. Karşılaşma Eşref Şefik tarafından "Ateş-Güneş'in tarihinin başlayacağı maç" olarak lanse edilmiştir. Şefik'in değerlendirmesine göre "Cumhuriyet Bayramı için hazırlanan futbol programının ilk maçında oyuncular kendilerini görmeye gelen seyircilere iyi bir oyun izlettireceklerdir"³⁰. 27 Ekim 1933 günü yapılan maçta Temeşvar'a 6-2 mağlup olan Ateş-Güneş'in maçı kaybetmesinin "deneyimsizlikten ve rakibin Macarlarla takviye edilmiş güçlü kadrosundan kaynaklı" olduğu ileri sürülmüştür³¹.

Farklı mağlubiyete rağmen çalışmalarını sürdüren Ateş-Güneş Kulübü kuruluşunun ilk yıllarında Fenerbahçe'yle iş birliğini sürdürmüştür. Bu dayanışma sadece Fenerbahçe'nin sahasının kullanımıyla sınırlı kalmamış, aynı zamanda karma takımlar kurularak Avrupa kulüplerine karşı maçlara da çıkılmıştır. 7 Ekim 1934'te Fenerbahçe-Ateş Güneş karması Çek Bohemians takımıyla karşılaşarak 1-0 mağlup olmuştur³². Fenerbahçe bu maçta rakibin karşısına Ateş-Güneş'ten Rebii ve Necdet'i alarak çıkmıştır³³. Karşılaşmadan

27 Sayın Hüseyin Gürer'le 07.01.2024 tarihinde yaptığım mülâkat.

28 Tekil, *Galatasaray: Düünden/Bugüne: 1905-1982*, s. 71.

29 "Tamişvar geliyor", *Olimpiyat*, 21 Teşrinievvel 1933, s. 13-14.

30 "Ateş-Güneş dün mağlup oldu", *Milliyet*, 28 Teşrinievvel 1933, s. 1.

31 "Ateş-Güneşin bugünkü maçile tarihi başlıyor", *Akşam*, 27 Teşrinievvel 1933, s. 8.

32 "Bohemiansla ikinci maç", *Milliyet*, 8 Teşrinievvel 1934, s. 1.

33 "Fenerbahçe Bohemyans intikam maçı", *Son Posta*, 7 Birinci teşrin 1934, s. 1.

evvel Fenerbahçe-Ateş Güneş genç takımlarının mücadelesi 2-2 bitmiştir³⁴. Demek ki iki takım arasında genç takımlar bazında da dayanışma vardır, dahası Ateş-Güneş futbolda genç takım şubesi kurarak geleceğin futbolcularını yetiştirme çabasıdır.

1934 Cumhuriyet Bayramı günü Galatasaray'la yaptığı maçı galip bitiren Fenerbahçeliler, karşılaşma sonrası giyinmek üzere Ateş-Güneş Kulübü'ne gelmişlerdir. Başkan Cevat Abbas, "Kardeş Fenerlilerin kazandıkları utkularını yürekten kutlarım, sağ olun" sözleriyle sarı-lacivertli takımı kutlamıştır³⁵. Bu ifadeler hem Fenerbahçe-Ateş Güneş dostluğunun bariz bir örneği olması açısından hem de Galatasaray'ın yenilmiş olmasından kaynaklı memnuniyeti ifade etmesi bakımından önemlidir. Fenerbahçe ne kadar Ateş-Güneş'in gelişimine destek oluyorsa, rakibi Galatasaray da o denli Ateş-Güneş'in faaliyetlerine engel olma uğraşı içindeydi. Nitekim Ateş-Güneş'in federe olması için yaptığı başvuruya İstanbul bölgesinin Galatasaraylı üyeleri karşı oy kullanmış; buna rağmen başvurunun kabul edilmesine engel olunamamıştır³⁶.

Ateş Güneş Spor Kulübü sadece en popüler spor dalı olan futbolda değil aynı zamanda güreş, denizcilik, atletizm, tenis dallarında da faaliyet göstermiştir³⁷. 1935 senesinde İstanbul Güreş Şampiyonluğu'nu kazanan ve müsabakalarda 17 sporcuyla temsil edilen Güneş Sporlular bütün sıkletlerde birinci olarak 31 puanla şampiyonluğa ulaşmıştır³⁸. Kulübün denizcilik şubesi de tamamlanan hazırlıkların ardından 1934 senesinin Temmuz ayında faaliyete geçmiştir. İstinye koyundaki açılış törenine bu kulübe siyasî desteğin bir belirtisi olarak CHF Emirgan ve Yeniköy şubesi üyeleri yer almıştır. Ayrıca Fenerbahçeli ve Beykozlu denizcilerin dışında kulübe üye oldukları bildirilen üniversite rektör ve hocaları da katılmıştır³⁹. Kulüp Başkanı Cevat Abbas konuşmasında denizciliğin Türklerin eski uğraşlarından biri olduğunu, bir dönem ihmale uğradıktan Cumhuriyet devrinde canlandığını ifade etmiş ve sporculara başarı dilemiştir. Konuşma sonrasında Ateş Güneş Kulübü denizcilik şubesi flaması direğe çekilmiş, daha sonra denizde geçit resmi yapılmıştır. Bu törene Güneş denizcilerinin yanı sıra Fenerbahçe ve Beykoz'dan beşer futası ve birer

34 "Bohemiansla ikinci maç", *Milliyet*, 7 Teşrinievvel 1934, s. 5.

35 "Ateş-Güneş kulübünde", *Milliyet*, 30 Teşrinievvel 1933, s. 2.

36 "Ateş-Güneş federe oldu", *Milliyet*, 6 Teşrinievvel 1934, s. 6.

37 Hasdemir, *age.*, s. 111., Gökaçtı, *age.*, s. 130.

38 "Güneş İstanbul Güreş Şampiyonu oldu", *Tan*, 2-12-935, s. 7.

39 "İstinye koyunda", *Olimpiyat*, 7-7-934, s. 4.

skifi katılmış, bu sırada konuk kulüpler futalarına Ateş Güneş Kulübü forsu çekmiş, geçit resmi sonrasında Fenerbahçeliler Ateş Güneş denizcilerini tebrik etmiştir⁴⁰. Denizcilik şubesi açıldıktan kısa zaman da içinde kulübün “Ay” adı verilen dört adet tekli skif teknesi denize indirilmiştir. Henüz Türkiye’de üretilmemesine karşın Nuri Usta adlı bir sanatkâr tarafından uluslararası standartlarda yapıldığı bildirilen teknelerin yanı sıra yeni skif teknelerin de yapılacağı bildirilmiştir. Törende konuşan Başkan Cevat Abbas denizcilik şubesi sporcularının çok çalışarak büyük başarılarla ulaşacağına inandığını söylemiştir⁴¹.

2. Ateş Güneş Spor Kulübü’nün Hedefleri Hakkında Yorumlar ve Kulübün Siyasî İktidarla Münasebetleri

Galatasaray gibi kökeni liseye dayanan bir kulübün içinden doğan Ateş-Güneş Spor Kulübü’nün sportif tesislerine ve faaliyetlerine değinmeden evvel nizamnamesinde belirtilen bazı hususlara değinmek yararlı olacaktır. Örneğin 2. maddede belirlenen şu amaç dikkat çekicidir: “Gençleri memleket müdafaasına hazır edecek şekilde yetiştirme”⁴². Bu doğrultuda ana spor branşı futbol olmak üzere dağcılık, atıcılık, binicilik, jimnastik okçuluk gibi spor dallarına eğilme hedefi de vurgulanmıştır. Bir başka faal olunacak saha da dilde sadeleşme çabalarına destek verecek biçimde “Türk Dili Tetkik Cemiyeti’nin esasları doğrultusunda çalışmak, gençleri sosyal alanda eğitmek” olarak tespit edilmiştir⁴³. Yani Cevat Abbas’ın başkanı olduğu kulüp devrim amaçları doğrultusunda bir gençlik yetiştirme misyonu üstlenmiş oluyordu. Nitekim Edebiyat Fakültesi Reisi Prof. Fuat Köprülü, lokal binasındaki bir konferansta şöyle bir değerlendirme yapmıştır: “Ateş-Güneş hep bildiğiniz gibi, sadece bir spor kulübü değil, millî benliğimizi içtimâî varlığımızı yükseltecek, her şeyle alakası olan bir kültür ocağı, inan ve ülkü kaynağıdır. Burada toplanan insanlar, Türk gençliğinin yalnız beden terbiyesini, maddî sıhhatini değil, ondan daha evvel ve çok daha fazla kültür terbiyesini ve manevî sıhhatini düşünenlerdir. Türk sporcusu, çelik vücudu kadar sağlam, temiz bir ruha, işlenmiş bir dimağa sahip olmalıdır ki Türke, inkılâba, Gazi’sine lâayık sayılabilsin”⁴⁴.

40 “İstinye koyunda”, *Olimpiyat*, 7-7-934, s. 4.

41 “Ay denize indirildi”, *Olimpiyat*, 11-8- 934, s. 15.

42 Gökaçtı, *age.*, s. 127.

43 Gökaçtı, *age.*, s. 127.

44 “Ateş-Güneş Konferansı”, *Olimpiyat*, 24 Mart 1934 (dergiden ayrı basım metin)

Fuat Köprülü'nün bu sözleri siyasal iktidarla o dönemde bütünleşen akademik çevrelerin Ateş-Güneş Kulübü'ne bakışını ve nizamnamede belirlenen ilkelerin bir bakıma o çevrelerce de benimsendiğini gösteren mühim bir örnektir. Edebiyatçı ve aynı zamanda CHF milletvekili olan Aka Gündüz kulübü ziyareti sonrasında izlenimlerini dile getirdiği yazısında iktidarın kulüpten beklentileriyle ve siyasilerle Ateş-Güneş'in ilişkisini aktaran önemli ifadeler yer almıştır. Gündüz, ilk olarak "Ankara'daki Anadolu kulübünden sonra Türkiye'nin hiçbir sosyetesı (Ateş-Güneş) kadar güzel... ülkülü bir şey kuramamıştır..." değerlendirmesinde bulunmuştur⁴⁵. Gündüz'ün belirttiği Anadolu kulübü de Cumhuriyetin ilk yıllarında CHF iktidarı eliyle kurulan önemli bir kültür ve sosyal faaliyet mekânıydı. Gündüz'ün yazısında kısa sürede iktidarın gözdesi haline gelen kulübün Mustafa Kemal Paşa'yla olan bağını ortaya koyan şu satırlar çok önemlidir: "Güneş; En büyüğümüzün doğuş adıdır. Ateş te o adın hızını gösterir"⁴⁶. Başkan Cevat Abbas'ın geçmişte yaveri olduğu Mustafa Kemal idealine bağlılığına da değinen Aka Gündüz, "(Ateş-Güneş)'in sporda ülküsü sağlam ve zengin kafalı; sağlam ve zengin karakterli; sağlam ve zengin gövdeli bir gençlik yetiştirmek ve içtimai bölüsünde yolu cemiyet hayatını her bakımdan yükseltip, olgunlaştırmak"⁴⁷... Aka Gündüz, İktisat Vekili Celâl Bey'in kulüple olan bağına ve kuruluştaki rolüne de şöyle değinmiştir: "Bütün siyasî, silahlı ve millî mücadelelerde; bütün malî ve iktisadi mücadelelerde ak ve ünlü bir varlık gösteren Celâl Beyi; Türk gençliğini ateşli ve güneşli bir benlikle yetiştirme yolunda da en ön dizide görüyoruz. (Ateş-Güneş) denilen bu ülkü kaynağının kuruluşunda harcadığı terle ettiği yardımın önünde memleket hesabına baş eğmeliyiz"⁴⁸.

Cevat Abbas'ın başkan seçilmesiyle Ateş-Güneş Kulübü'nün Mustafa Kemal Paşa'yla yakın münasebetleri başlamıştır. 1933 yılbaşı günü Gazi'ye Ateş-Güneş Kulübü adına Cevat Abbas tarafından Cumhurbaşkanı'na Genel Sekreter Ruşen Eşref aracılığıyla şu mesaj gönderilmiştir: "Büyük Türk milletinin en büyük deha güneşi ile aydınlanan ufuklarına doğru daima aynı istikamette yürüyecek olan Ateş-Güneşliler namına büyük rehber ebedi sıhhat ve saadet temennisi ile yeni yılı kutlularken mübarek ellerinden en derin saygı ile öptüğümün arzını rica ederim efendim"⁴⁹. Mustafa

45 "(Ateş-Güneş)te güneşlendim", *Milliyet*, 21 Eylül 1934, s. 1.

46 "(Ateş-Güneş)te güneşlendim", *Milliyet*, 21 Eylül 1934, s. 6.

47 "(Ateş-Güneş)te güneşlendim", *Milliyet*, 21 Eylül 1934, s. 6.

48 "(Ateş-Güneş)te güneşlendim", *Milliyet*, 21 Eylül 1934, s. 6.

49 "Ateş-Güneşden Gazi Haz. çekilen telgraf", *Olimpiyat*, 6 Ocak 1934, s. 4.

Kemal'in mesaja verdiği cevapta gençlerin ilgisinden memnun olduğu ve Ateş Güneş gençliğine teşekkür ve tebriklerini ilettiği bildirilmiştir⁵⁰. Mustafa Kemal Paşa adını bizzat verdiği kulübü iki kez de ziyaret etmiştir. İlk ziyaretin tarihi 30 Ocak 1935'tir⁵¹. Mustafa Kemal Atatürk'ün geldiği günün "Güneşliler bayramı" olarak her sene kutlanması kararı alınmış, ayrıca 30.1.1935 gününün mermere kazılarak sporcular salonundaki Gazi büstünün altına asılmasına idare heyeti tarafından karar verilmiştir⁵². 15 Şubat 1935 tarihinde Atatürk bu kez saat 18:00'de kulüpte verilen çay ziyafetinde bulunmuş ve Dolmabahçe Sarayı'na gece yarısı dönmüştür⁵³. Mustafa Kemal Paşa ziyaretleri sırasında Güneş Kulübü'nün şeref defterini de imzalamıştır⁵⁴. Güneş Spor Kulübü'nün 15 günde bir düzenlediği ve tüm üyelerin hazır bulunduğu ziyafete gelen Atatürk'ü "Yaşasın Güneşimiz" sloganıyla karşılayan Güneş Sporlular büyük sevinç ve coşkuyla dolu bir gece geçirmiştir. Atatürk, kulüp salonunda General Fahrettin Altay ve Prof. Fuat Köprülü'yle öz Türkçe üzerine sohbet ettiği basında çıkan haberlerde yer almıştır⁵⁵. Atatürk'ün lokalde oturduğu yerin daha sonra şeref köşesi haline getirildiği ve kahve içtiği fincan da saklanmıştır⁵⁶.

Atatürk'ün Güneş Kulübü üzerindeki etkisi de önemlidir. Örneğin kulübün ambleminin ortasında yer alan Güneş'in Atatürk'ü sembolize ettiği, güneşin ışınlarının da CHF'nın altı ilkesini simgelediği öne sürülmüştür⁵⁷. Atatürk'ün kulüp üzerindeki etkisini belirgin hale getiren olay ise Ateş-Güneş adının Güneş olarak değiştirmesidir. Bir teze göre ateşe ve güneşe tapan insanları hatırlattığı için bu ad Mustafa Kemal Paşa tarafından uygun bulunmamıştı⁵⁸. Nitekim kulübün 1934 sonunda yapılan genel kurul toplantısında Atatürk'ün verdiği Güneş adı üyelerin alkışları arasında kabul edilmiştir. Başkan Cevat Abbas Gürer toplantıdaki konuşmasında birinci senesini bitiren kulübün

50 "Gazi Haz. cevabı", *Olimpiyat*, 6 Ocak 1934, s. 11.

51 Özel Şahingiray, *Atatürk'ün Nöbet Defteri: 1931-1938*, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara 1955, s. 351. Kimi kaynaklarda ziyaretin tarihi yanlış verilmiştir. Doğan Yıldız, *Atatürk ve Spor*, Telebasın Yayıncılık Reklamcılık İletişim Ltd. Şti., İstanbul 2008, s. 316.

52 Halûk San, *Belgeleri ile Türk Spor Tarihinde Atatürk*, Türk Spor Vakfı Yayınları, 1981, s. 114.

53 Şahingiray, *age.*, 356.

54 Şenol, *age.*, s. 116.

55 San, *age.*, s. 114.

56 Cem Atabeyoğlu, *Atatürk ve Spor*, Hisarbank Kültür Yayınları, 1981, s. 87.

57 Şenol, *age.*, s. 117.

58 Hacı Hasdemir, *İstanbul'un 100 Spor Kulübü*, İstanbul Büyükşehir Belediyesi Kültür A.Ş. Yayınları, İstanbul 2010, s. 111.

“Büyük Atatürk’e şükran duygularını” ifade ettikten sonra “Biz Güneşliler bu kutlu adın erdemi ve eri olmaya bütün varlığımızla çalışacağımız kuşkusuzdur” demiştir⁵⁹. Gürer ayrıca Mustafa Kemal Paşa’nın Samsun’a çıktığı gün olan 19 Mayıs’ın Güneş için bayram günü ilan edilmesini teklif etmiş ve bu teklif de kabul edilmiştir⁶⁰. Ne var ki, Cevat Abbas Gürer’in hatıratında Güneş Spor’a ait olan kısımda sadece başkan olarak yaptığı iki konuşmanın metnine yer verilmiştir⁶¹. Bu metinlerden başka Gürer’in Güneş Spor Kulübü’ne nasıl başkan seçildiği, başkanlık sırasındaki faaliyetleri, kulübün gelişimi ve kapanışı gibi konularda bilgi bulunmamaktadır.

Kuruluşundan sonra Güneş Spor Kulübü’ne yakın ilgi gösteren siyasetçilerin başında İktisat Vekili Celâl Bey gelmiştir. 8 Şubat 1934 Perşembe akşamı kulüp binasında verilen konferansı izlemeye gelen Celâl Bey daha sonra düzenlenen çay ziyafetinde de bulunmuştur⁶². İstanbul Üniversitesi Rektörü Neşet Ömer Bey’in Cumhuriyetin kültür inkılabı üzerine konuşmasını dinleyen İktisat Vekili’nin azası bulunduğu Ateş Güneş’e mensup üyelerle uzun süre sohbet ettiği bildirilmiştir⁶³. Kulüp ayrıca üyesi bulunan Celâl Bey adına bir de çocuk günü tertip etmiştir. Basındaki haberlere göre üyelerin ve Ateş Güneş’e gönül verenlerin 4-14 yaş arasındaki çocuklarının yer aldığı gün “Celâl Bey adına izafe edilmiş” ve bu anlamlı güne İktisat Vekili’nin torunu Demirtaş da katılmıştır⁶⁴. Celâl Bey, Ateş Güneş’i Ankara turnesinde de takip etmiş ve İstanbul ekibinin Gençlerbirliği’yle yaptığı maçı izlemiştir. Aynı maça Adliye Vekili Saracoğlu Şükrü de gelmiş ve Ateş Güneşlileri federe edilmeleri sonrası ilk deplasmanda Başkent’e geldikleri için tebrik etmiştir⁶⁵. Karşılama gelenler arasında İnhisarlar Vekili Rana Bey ve askerî fabrikaların çalışanları da bulunmuştur⁶⁶. Celâl Bey sonraki dönemde de sıklıkla Güneş’in maçlarını izlemeye gelecektir.

59 San, *age.*, s. 113.

60 San, *age.*, s. 114.

61 *Atatürk’ün Yaveri Cevat Abbas Gürer: Cepheden Meclise Büyük Önder ile 24 Yıl*, Yay. Haz. Turgut Gürer, Cumhuriyet Kitapları, İstanbul, 2006, s. 327-333.

62 “İktisat vekili bu akşam gidiyor”, *Milliyet*, 9 Şubat 1934, s.1., “Celâl Bey”, *Akşam*, 9 Şubat 1934, s. 2.

63 “İktisat Vekilimiz Ateş Güneşi Şereflendirdiler”, *Olimpiyat*, 10 Şubat 1934, s. 16., “Kültür inkılabımız”, *Cumhuriyet*, 9 Şubat 1934, s. 6.

64 “Ateş-Güneş çocuklarının Celâl Bey günü”, *Olimpiyat*, 24 Şubat 1934, s. 7.

65 “G. Birliği: 4 Ateş-Güneş: 1”, *Olimpiyat*, 27-10- 1934, s. 4.

66 “Dünkü futbol maçı”, *Hakimiyeti Milliye*, 27 1. Teşrin 1934, s. 5.

1934 yılında 19 Mayıs münasebetiyle düzenlenen Atatürk Spor Bayramı'na üç büyük kulüp başta olmak üzere Güneş Spor ve diğer İstanbul kulüpleri de katılmıştır. 24 Mayıs günü Güneş Kulübü önünden başlayan törene sporcular katılmıştır. Taksim Atatürk Anıtı'na kadar yürüyen kabile abideye çelenk koymuştur⁶⁷. Kalabalık bir seyirci topluluğunun izlediği törenden sonra stadyuma geçilmiş ve burada Cevat Abbas, 19 Mayıs üzerine bir konuşma yapmış ve sporculara ant içirmiştir. Antta Türk gençliğinin Atatürk'e bağlılığından, O'nun ülküsünden ayrılmama ve gerekirse bu uğurda gençliğin canını vereceğinden söz edilmiştir⁶⁸. Andın sonrasında spiker tarafından okunan "Atatürk-Güneş marşı" hazır bulunanlar tarafından tekrarlanmıştır⁶⁹. Öğleden sonra Fenerbahçe Stadı'ndaki sporcu gösterilerinin arkasından Fenerbahçe-Galatasaray muhteliti Beşiktaş-Ateş Güneş muhtelitin 3-2 yenilmiştir.

3. Güneş Spor Kulübü'nün Tesisleşmesi ve Sosyal Faaliyetlerinden Örnekler

Güneş Spor'un tarihi açısından en çok merak edilen konulardan birisi yeni oluşan bu kulübün kısa zamanda nasıl büyük bir lokale ve sosyal imkanlara sahip olabildiği hususudur. Bu konuda savunulan görüş devletin olanaklarıyla bu kulübe emval sağlandığı iddiasıdır, fakat buna dair elde herhangi bir belge bulunmamaktadır⁷⁰. Kuruluşundan kısa zaman sonra İstanbul Taksim'de Sıraserviler Caddesi'nde 20 numaralı binaya yerleşen Güneş Spor lokalin düzenlenmesi için hazırlıklara başlamıştır. Sporcular için dinlenme salonlarıyla idarecilerin yer alacağı odalar binanın üçüncü katına yapılmış, alt katın sporcuların soyunma odalarına, duş ve masaj salonlarına ayrılacağı da bildirilmiştir. Ayrıca baştan beri dayanışma içinde olunan Fenerbahçe'nin sporcuları için de bir oda hazırlandığı belirtilmiştir⁷¹. 1930'larda İstanbul'da sporun başta gelen merkezi Taksim'di. Güneş Spor'un kısa zamanda sahip olduğu bir başka tesis Taksim'de bulunan ve Tavn adıyla ün yapmış olan tenis kortlarıdır⁷². Bunun dışında Güneş Spor Taksim Stadı'nın bir hissesini de satın alacaktır. Buna dair çıkan haberlerde Fenerbahçeli Zeki Rıza Bey'in hissesinin satın alındığı yazılırken yeni takımın uzak sahalarda idman

67 "Atatürk Spor Bayramı dün heyecanla kutlandı", *Cumhuriyet*, 25 Mayıs 1934, s. 10.

68 "Tören tafsilatı ve Cevat Abbas'ın söylevi", *Kurun*, 25 Mayıs 1934, s. 6.

69 "Atatürk Spor Bayramı dün heyecanla kutlandı", *Cumhuriyet*, 25 Mayıs 1934, s. 10.

70 Şenol, *age.*, s. 114., Gökaçtı, *age.*, s. 129., Hiçyılmaz, *age.*, s. 67.

71 "Ateş-Güneşin Yılbaşı Eğlentisi", *Olimpiyat*, 23 Aralık 1933, s. 17.

72 "Ateş-Güneşin Yılbaşı Eğlentisi", *Olimpiyat*, 23 Aralık 1933, s. 17.

yapma külfetinden kurtulacağı da ifade edilmiştir⁷³. O yıllarda stadı olmayan Galatasaray, Taksim Stadı'nı kendi sahası sayıyordu ve %25'lik hissenin Güneş'e geçmesine karşı tepki gösterilmişse de sonuç alınamamıştır⁷⁴. Satış sonrasında Taksim Stadı'nın Galatasaray ve Güneş arasında ortak kullanılacağı ve buna dair uzlaşa sağlandığı da belirtilmiştir. Fakat hisse satışının nasıl yapıldığı, Güneş'in kaç para ödediği, mali kaynağın temini gibi konular habere geçmeyen ayrıntılardır. Bu tür sorulara kısmen yanıt olmak üzere eski milli sporcu Zeki Rıza, Taksim Stadı hisselerinin Güneş'e nasıl satıldığına dair basının sorularını cevaplamıştır. Fenerbahçe'nin sahasının olmadığı dönemde stattan hisse aldığını belirten Zeki Rıza kendi kulübünün stat sorununu çözülmesinden sonra Taksim Stadı'yla ilgisini kestğini ve hissesini de uygun fiyat teklif eden Güneş Spor'a sattığını açıklamıştır⁷⁵. Ancak bu söyleşide de Taksim Stadı hissesine Güneş'in ne kadar para ödediği belirtilmemiştir. Taksim Stadı meselesinin 1934'te birleşme teşebbüsü içinde olan iki kulübün arasını yeniden açtığı ileri sürülmüştür⁷⁶.

Güneş Kulübü kısa zamanda kendi binasında çeşitli sosyal etkinlikler düzenlemiştir. Örneğin lokal binasında yeni yıla girilirken bir yılbaşı eğlencesi yapılması kararlaştırılmıştı. 1934'e geçilirken yapılan yılbaşı eğlencesi aynı zamanda kulübün cemiyet hayatında önemli yer tutma hedefini göstermektedir. Eğlenceye Cevat Abbas ve üyelerin dışında aralarında yabancıların da olduğu davetliler katılmış, danslı eğlencenin yeni yılın sabah saatlerine kadar muntazam şekilde devam ettiği bildirilmiştir⁷⁷. Kulübün önemli bir işlevini de çocukların ve gençlerin eğitilmesi ve gelişimlerine yönelik faaliyetler oluşturmaktı. Güneş'in kurulduğu 1933 senesi aynı zamanda Cumhuriyet'in toplumsal alanda bazı yeniliklere girdiği periyot olarak kabul edilir. Güneş Dil teorisi ve Türk Tarih tezi dışında spor alanında da Güneş Kulübü pek çok açıdan gençlere ve topluma örnek teşkil edebilirdi⁷⁸. Bu doğrultuda Sıraserviler'deki kulüp binasında çocuk günü yapılmıştır. Etkinliğin "çocukların cemiyet hayatında bir kıymet olduğunu göstermek" amacıyla yapıldığı bildirilirken, 200'ü aşkın çocuğun velileriyle geldiği toplantı büyük ilgi toplamıştır. İstiklâl Marşı'yla başlayan toplantıda kulüp başkanı Cevat Abbas, Türk ana ve babasıyla çocuklarının

73 "Ateş-Güneş klübü Taksim sahasının bir hissesini aldı", *Olimpiyat*, 14-4-1934, s. 4.

74 Gökaçtı, *age.*, s. 128.

75 "Niçin sattın niçin sattım?", *Olimpiyat*, 21-4-1934, s. 3.

76 Tekil, *Galatasaray: Dünden/Bugüne: 1905-1982*, s. 71.

77 "Ateş-Güneş klübünün Eğlencesi", *Olimpiyat*, 6-1-1934, s. 5-6.

78 Şenol, *age.*, s. 113.

toplum yaşamındaki önemini ve değerini vurgulayan bir konuşma yapmıştır⁷⁹. Atatürk'ün hayatını anlatan bir konuşmayı çocukların büyük bir ilgiyle takip ettiği, çocukların orkestra eşliğinde mekik dansı gösterisinden sonra Fuat Köprülü'nün oğlu Ateş-Güneş monoloğunu söylemiştir. Geç saatlere kadar süren etkinliğin her ayın 23. günü tekrarlanması da kararlaştırılmıştır⁸⁰. Lokalde düzenlenen bu önemli etkinlik İpek Film tarafından filme alınmıştır. Sesli çekilen film teknik işlemlerden sonra 23 Mart'ta Melek sinemasında çocuklarla ebeveynlerine özel bir gösterimle izletilmiştir. Gösterimde iki de komedi filmi yer almış, elde edilen hasılatın Güneş Spor Kulübü'ne bırakılacağı yetkililerce açıklanmıştır⁸¹.

4.Güneş Spor Kulübü'nün Galatasaray'la Rekabeti ve Siyasetin Spora Müdahaleleri

Güneş Kulübü asıl olarak o yıllarda futbolun profesyonelleşmesi için misyon üstlenmiş bir kulüptü⁸². Zaten Galatasaray'dan kopuş sırasında profesyonel futbol savunucuları Güneş'i kurmuşlardı. Kuruluşu sonrasında futbolda etkin olacak Güneş Spor'un yeni bir teşekkül olarak statü gereği en alt ligden yani Üçüncü Lig'den başlaması gerekiyordu. Ancak İstanbul Spor Mıntıkası Merkez Heyeti kararıyla ve "Bu kadar güçlü bir takımın alt kümelerde yer alamayacağı" savıyla Güneş birinci kümeye alınmıştır⁸³. Objektif kriterden uzak ve Güneş Spor lehine verilen kararlar spora politika karıştırıldığı ve Güneş'in kurucularından Kemal Rıfat Bey'in önce heyet başkanı seçildiği ve onun etkisiyle bu kararın alındığı savunulmuştur⁸⁴. Bu çok tartışmalı kararı alan heyetin kendi nizamnamesine uymadığı ve İstanbul merkez heyeti üyelerinin de bu kararı asla onaylamadığı ileri sürülmüştür⁸⁵. Tartışmalı karardan sonra artık Güneş Spor ve Galatasaray'ın resmî müsabakalarda karşı karşıya gelmesinin önünde bir engel kalmamıştı. Bu dönemde Güneş Kulübü'nün Galatasaraylı bazı futbolculara Avrupa'da tahsil vaatleriyle transfer teklifleri sunması ve hatta kimini transfer etmesi taraflar arasındaki gerilimi arttırmıştır⁸⁶.

79 "Çocuk günü", *Vakit*, 24 Şubat 1934, s. 3.

80 "Çocuk günü", *Vakit*, 24 Şubat 1934, s. 3.

81 "Ateş-Güneş'in çocuk filmi dün Melek sinemasında çok beğenildi", *Olimpiyat*, 24-1-1934, s. 17.

82 Gökaçtı, *age.*, s. 133.

83 Gökaçtı, *age.*, s. 135.

84 Şenol, *age.*, s. 115.

85 "İkinci kümeden birinci kümeye geçirilen kulübler hakkında mıntika merkezinin verdiği karar", *Cumhuriyet*, 5 İkciteşrin 1935, s. 6.

86 Tekil, *Galatasaray: Düünden/Bugüne: 1905-1982*, s. 71-72.

Güneş Spor'un içinden çıktığı Galatasaray'la olan rekabeti 1930'lardaki Türk futbolunu şekillendiren etkenlerden biridir. Uzun süredir beklenen maç 1935'in Aralık ayı başlarında yapılacaktı. Daha karşılaşmadan evvel yapılan değerlendirmelerde baştan beri Güneş Spor Kulübü'nü engellemeye çalışan Galatasaray'ın rakibinden çekindiği, karşı karşıya gelmemek için bahaneler aradığı, maçta olası bir Güneş galibiyetinin sürpriz sayılmayacağı ileri sürülmüştür⁸⁷. Güneş'in Galatasaray'dan transfer ettiği Faruk, Rebi, Rasih gibi futbolcular iki kulüp arasında var olan gerilimi, rekabeti ve maça ilgiyi arttırmış; iki takım arasındaki ilk karşılaşma tarihe "ayvalı maç" olarak geçmiştir⁸⁸. Aslında Güneş'in kuruluş sürecinde etkili olan spor yazarı Eşref Şefik maç günü çıkan yazısında bindiği tramvayda iki taraftarın konuşmasından stada Galatasaraylıların dört küfe ayvala gelecekleri duymuş; ancak doğal olarak yaşanacakları tahmin edememiştir⁸⁹. Spor kamuoyunu epey meşgul eden ve ne anlama geldiği bir türlü çözülemeyen ayvaların takımların renklerini simgelediği taraftarlarca ileri sürülmüştür⁹⁰. Ayvaların ne amaçla stada getirildiği maç sırasında anlaşılabilecektir. Tekil'e göre Galatasaray Lisesi öğrencileri organize olarak maça iki küfe taşımışlar ve Güneş Spor'u statta ayvalarla karşılama kararı almışlardı⁹¹.

İstanbul lig şampiyonası kapsamında oynanan ve Galatasaray'ın 6-2 kazandığı karşılaşmayı izleyen beş bin kişi arasında İktisat Vekili Celâl Bey de yer almıştır⁹². Maça ellerinde ayvalarla gelen Galatasaray seyircisi Güneş sahaya çıktığı zaman rakip futbolcuları ayva yağmuruna tutmuştur⁹³. Saha temizlendikten sonra oynanan maçı hakem Nuri yönetmiştir. Müsabaka esnasında da sahaya ayvalar atılmış ancak buna rağmen devam eden karşılaşmayı farklı kazanan Galatasaray'ın taraftarları maç sonrası Güneş Kulübü önüne giderek gösteri yapmışlardır. Basındaki haberlere göre maça daha önce statlarda duyulmayan şarkılar söylenmiştir⁹⁴. Sonraki günlerde kulüp binasının taşındığı da gazetelerde yazacaktır. Gazeteler Güneş'le Galatasaray arasındaki maçın o güne kadar görülmedik bir heyecana ve

87 "Galatasaray Güneş maçı", *Tan*, 27-11-1935, s. 7.

88 Hasdemir, *age.*, s. 111.

89 "Elbette Galatasaray kazanmalıdır", *Tan*, 1-12-1935, s. 7.

90 "Dün Taksim Stadı görülmemiş bir heyecanla çalkalandı", *Kurum*, 2 Birincikanun 1935, s. 1.

91 Tekil, *Galatasaray: Düünden/Bugüne: 1905-1982*, s. 73.

92 "Galatasaray Güneşi mağlub etti", *Cumhuriyet*, 2 Birincikanun 1935, s. 1.

93 "Misli görülmemiş bir maç", *Son Posta*, 2 Birincikanun 1935, s. 1.

94 "Misli görülmemiş bir maç", *Son Posta*, 2 Birincikanun 1935, s. 1.

hadiselere yol açtığı konusunda hemfikirler. Maçın hadiselı geçmesi tepkilere yol açarken, bu tepkiler daha çok Galatasaray Kulübü ve lisesi üzerinde yoğunlaşmıştır. Özellikle Güneş Spor Kulübü önünde Galatasaray seyircisinin tezahüratı eleştirilirken, yazar Peyami Safa tepkisini “Galatasaray lisesi küçük çapta bir lordlar kamarası, bir asilzade mektebidir. Bu asilzadeler mektebi; Emperyalizm politikasını Türkiye’de muzaffer kılmak isteyen Fransa’dan himaye görmüştür. Bu imtiyazlı mektebin imtiyazlı talebeleri, mektep disiplini, spor yasağı, ahlâk kaidesi tanımazlar...” ifadeleriyle kaydetmiştir⁹⁵.

Peyami Safa’ya karşı tepkilerini basın aracılığıyla dile getiren Galatasaraylılar, “Galatasaray’dan yetişenler memlekete ödedikleri vazifeleri sayıp dökmek için bahane bekleyen birer manyak değildirlr. Fakat kimse inkâr edemez ki bugün Galatasaray’a tecavüz edenler ellerinde sadrazam istidalarıyla ahziasker kapılarından cephe gerisi imtiyazı dilenirken Galatasaraylılar güle oynaya siper dolduruyorlardı...”⁹⁶. Karşılıklı ithamların da gösterdiği gibi bir futbol müsabakasından çıkan tartışmalar bir anda I. Dünya Savaşı-Mütareke dönemi-İstiklal Harbi gibi tarihi dönemeçlerde kimin ne yaptığı yahut savaşta nerede bulunduğı tartışmasına dönmüştür. Bu da temelde futbolun sportif anlamı dışında siyasal sahada da bir anlam ifade ettiğini göstermektedir.

1935 yılının en mühim spor hadiselerinden biri haline gelen karşılaşmaya dair tarafların görüşleri de önemlidir. Galatasaray genel sekreteri Osman Bey, Güneş’in kurulduğu andan beri Galatasaray’ı “ezerek ortadan kaldırma” amacında olduğu için maçın “galibiyetten öte bir şampiyona kazanma hüviyeti kazandığını” söylemiştir⁹⁷. Osman Bey, Güneş Kulübü’nün son dönemde Galatasaraylı futbolcuların aklını çelerek transfer edişini gerilimin başka bir nedeni sayarken ayrıca şunları ifade etmiştir: “Maddi sahada Galatasarayı ataletle uğratmak için de stadyumdaki vaziyet ihdas edilmiş ve Galatasaray yegâne membat varidatından bir seneyi mütecaviz zamandan beri mahrum bırakılmıştır. Halbuki Galatasaray klübü bütün seksiyonlarını en iyi vaziyette idare edebilmek için senevi 15.000 liraya muhtaçtır. Güneş klubünün belki de stadyum gibi varidat membalarına ihtiyacı yoktur”⁹⁸. Bu ifadelerle Güneş’i ve idarecilerini Galatasaray’ı sabote etmekle suçlayan Osman Bey,

95 “Galatasaraylılar cevap veriyorlar”, *Son Posta*, 3 Birincikanun 1935, s. 8.

96 “Galatasaraylılar cevap veriyorlar”, *Son Posta*, 3 Birincikanun 1935, s. 8.

97 “Pazar günkü çirkin hadise”, *Cumhuriyet*, 5 Kanunuevvel 1935, s. 1.

98 “Pazar günkü çirkin hadise”, *Cumhuriyet*, 5 Kanunuevvel 1935, s. 1.

bu takımın “Karakaplı kitaba uydurularak aniden birinci kümeye alındığını ve kararlar ilgili itirazların sonuç vermediğini” de belirtmiştir⁹⁹. Galatasaray Kulübü’nün resmî görüşü olarak nitelenecek bu açıklama bu kulübün Güneş Spor’un belli çevrelerin himayesinde korunup kollandığı fikrinde olduğunu ortaya koymaktadır. Bir bakıma maçta yaşanan olayların da bu gerginliklerin neticesinde meydana geldiği ve “mazur” görülebileceği ima edilmiştir.

Olaylara dair Güneş Spor’un görüşlerini ifade eden ve haberde adı açıklanmadığı için “Güneş Spor erkânından selahiyettar bir zat” olarak yer alan yetkili Galatasaraylıların açıklamalarının “Kendilerine karşı kinle dolu olduklarının göstergesi” olduğunu ifade etmiştir¹⁰⁰. Güneş’in de Galatasaray gibi bir stada ve gelire sahip olma hakkı olduğunu ifade eden yetkili, rakip takım oyuncularını “ayartma” ithamları da reddetmiştir. Olayların nasıl meydana geldiğini herkesin gördüğünü de söyleyen Güneş Spor yetkilisi hadiselerin tertip eseri olduğunu ve hakemin Galatasaraylıların sertliğine izin vererek maçın seyrini etkilediğini de ifade etmiştir¹⁰¹. Sahada çıkan olaylar gündemde öylesine yankı bulmuştu ki ünlü fıkra yazarı Burhan Felek dahi bir yazısında hadiseleri ele almış ve şu değerlendirmede bulunmuştur: “Vah futbol vah! Sen eskiden sert fakat masum bir oyundun! Ne oldu sana böyle?”¹⁰². İstanbul Futbol Heyeti Başkanı Fethi Başaran olayların ülke sporuna darbe vurmasından üzüntülü olduklarını söyleyerek hadise çıkaranlara sporun “Bir insanlık meselesi olduğunu öğretme zamanının geldiğini” ifade etmiştir¹⁰³.

Basında Güneş Spor’un yayın organları arasında sayılan Tan gazetesinde peş peşe olayları yorumlayan haberler çıkmıştır. Galatasaray Lisesi öğrencilerinin okulda planladığı olaylara Kültür Bakanlığı’nın müdahale etmesi gerektiğinden söz edilmiş ve Güneş Kulübü’ne kaldırım taşlarıyla saldırının “bir zabıta vakası” olduğu kaydedilmiştir. Tahkikatın neticesini beklediklerini yazan Tan, lise gençliğini fanatizme alet edenlerin derhal meydana çıkarılmasını istemiştir¹⁰⁴. Yani Güneş Spor Kulübü çevreleri siyasetin hadiseye el koyması beklenmektedir. Nitekim olaylı maçın ardından 4 Aralık günü saat 15:00’te İktisat Vekili Celâl Bayar, saldırıya uğrayan Sıraservilerdeki Güneş Kulübü’nü ziyaret etmiştir. Haberde Bayar’ın gençlerle sohbet edip, başarı

99 “Pazar günü çirkin hadise”, *Cumhuriyet*, 5 Kanunuevvel 1935, s. 1.

100 “Pazar günü çirkin hadise”, *Cumhuriyet*, 6 Kanunuevvel 1935, s. 1.

101 “Pazar günü çirkin hadise”, *Cumhuriyet*, 5 Kanunuevvel 1935, s. 8.

102 B. Felek, “Maçın tadı”, *Tan*, 3-12-935, s. 3.

103 “Güneş klübünü taşıyanlar”, *Tan*, 3-12-935, s. 3.

104 “Spor değıl, zabıta vak’ası”, *Tan*, 4-12-935, s. 7.

dilediği yazılıdır¹⁰⁵. Ancak doğal olarak büyük tepki çeken olaylara dair değerlendirmeler yapılmış olması muhtemeldir. Bu ziyaret Güneş Spor’a siyasî desteğin devam ettiğini göstermektedir.

Kamuoyunu günlerce meşgul eden olaylı maç hakkında tahkikatlar tamamlanmış ve Türkiye Futbol Federasyonu’nun, Hakem Komitesi’yle yaptığı toplantıda karşılaşmanın hakemi Nuri’ye ceza verilmesi kararlaştırılmıştır. Cezanın gerekçesinde hakem Nuri’nin Galatasaraylı Lütfi’yi kasti faullerine rağmen oyundan ihraç etmediği; sahanın Güneş tarafına atılan ayvalara rağmen maçı tatil etmediği için kusurlu olduğu bildirilmiştir. Hakem Nuri verilen cezaya göre 1936 Ağustosuna dek resmî ve özel hiçbir karşılaşmayı yönetemeyecektir¹⁰⁶. Ayrıca olaylar nedeniyle Güneş-Galatasaray maçlarının kulüpler arasında normal ilişkiler kurulana kadar seyircisiz oynanmasına da karar verilmiştir¹⁰⁷. Güneş Spor, İstanbul Ligi’ndeki ilk sezonunda 5. sırada yer almış ve çift devreli oynana sezonun ikinci yarısındaki Galatasaray-Güneş maçı lig mevsiminin uzadığı gerekçesiyle yapılmamıştır¹⁰⁸. Ancak Tekil’e ilk maçın olaylı geçmesiyle ikinci maçın oynanması sakıncalı bulunmuştur. Bu karar ligde bir maç eksikle ikinci sırada kalan Galatasaray’ı şampiyonluktan etmiştir¹⁰⁹.

1936’da Türkiye İdman Cemiyetleri İttifakı’nın yerine Türk Spor Kurumu’nun kurulmasıyla Türk sporu “devletin malı” haline gelmiştir. Cumhurbaşkanı Atatürk’ün Avrupa’daki spor yönetim modellerini inceleterek Almanya’daki sistemin uygun olacağı uzmanlar tarafından dile getirilince bu model benimsenmiş ve Türk Spor Kurumu Cumhuriyet Halk Partisi’ne (CHP) bağlanmıştır¹¹⁰. Kurumun CHP’ye bağlanması kararı CHP yönetimi tarafından uygun bulunarak 22 Ağustos 1936 tarihinde kabul edilmiştir¹¹¹. Böylece Türk sporu devletten çıkarak parti kontrolü altına girmiştir¹¹². Türk Spor Kurumu’nun CHP’ye bağlı kaldığı 1936-1938 arası devrede futbolun

105 “Celâl Bayar Güneş klübünde”, *Tan*, 5-12-935, s. 7.

106 “Federasyonun Aldığı Mühim Kararlar”, *Tan*, 7-12-935, s. 1.

107 “Federasyonun Aldığı Mühim Kararlar”, *Tan*, 7-12-935, s. 1.

108 *Türk Futbol Tarihi* C I, s. 50.

109 Tekil, *Galatasaray: Düünden/Bugüne: 1905-1982*, s. 73.

110 Cem Atabeyoğlu, “Cumhuriyet Döneminde Spor Politikası”, *Cumhuriyet Dönemi Türkiye Ansiklopedisi* C 8, İletişim Yayınları, İstanbul, s. 2192.

111 *BCA*, Fon No. 30490, Kutu No. 13, Dosya Gömleği No. 16.

112 Atabeyoğlu, agm., s. 2192.

başında önce Hamdi Emin Çap, sonra Sedat Rıza İstek bulunmuştur¹¹³. Cumhuriyetin ilanının 13.yıldönümü olan 29 Ekim 1936 günü İstanbul bölgesindeki bütün spor kulüpleri CHP'ne girmiştir¹¹⁴. Törende bir konuşma yapan İstanbul Valisi ve CHP İstanbul İl Başkanı Muhittin Üstündağ, Türk Spor Kurumu 8. Genel Kurulu'nda alınan kararı uygulayarak bir formalitenin yerine geldiğini söyleyerek, "Türk sporcusu zaten Kemalizmin öz çocuğu ve spor, inkılâp ve yükselme davasının yenilmez kalelerinden biri olduğundan bu karar aslında ve hakikatte hiçbir şey değiştirmiş değildir..." değerlendirmesinde bulunmuştur¹¹⁵.

Galatasaray'la Güneş arasındaki ikinci maç bir sene sonra Aralık 1936'da oynanmıştır. Müsabaka öncesi Eşref Şefik, iki takımı "cephelerde karşılıklı çarpışan düşman kardeşlere" benzettiğini yazmıştır¹¹⁶. Bu ifade basın için futbolun bir spor karşılaşmasından çok öte anlam taşıdığını, hatta benzetme dahi olsa bir harp oyunu şeklinde algılandığını gösteren önemli bir örnektir. İlk maçtaki olaylardan sonra taraflar arasındaki yapılan bu karşılaşmaya sporcular kol kola çıkmışlar ve mücadele 1-1 sona ermiştir¹¹⁷. Bu karşılaşmaya lider çıkan Güneş Spor bu kez 12 takımlı ve tek devre usulüne göre oynanan ligi birinci tamamlayan Fenerbahçe'nin arkasından ikinci sırada yer almıştır¹¹⁸. 1936'da ayrıca futbolda bir yenilik olarak Millî Küme müsabakaları düzenleme kararı alınmıştı. Sezon sonunda deplasmanlı yapılacak ligde İstanbul liginde ilk dörde giren takımlarla, Ankara ve İzmir'de ilk iki sıraya giren takımlar mücadele edeceklerdi¹¹⁹. Ancak bu ligde ilk sezondaki Galatasaray-Güneş maçı da olaylı geçecekti.

4 Temmuz 1937'de bu kez Fenerbahçe'nin sahasında yapılan Galatasaray-Güneş maçında da olaylar çıkmıştır. Millî küme maçı öncesi Galatasaray'ın 29 puanla ikinci, Güneş Spor'un 25 puanla ligde dördüncü olduğu ve tarafların maç sırasında sinirli vaziyetinin oyuna tesir edebileceği bildirilmiştir¹²⁰. Maçı yönetecek hakem ilginç bir yöntemle belirlenmiş, kurada adı çıkan Sait Selahattin karşılaşmayı idare için her iki kulüpten kendisine "itimat

113 *Türk Futbolunda 50 Yıl*, s. 22.

114 "Spor kulüpleri Partiye resmen girdiler", *Cumhuriyet*, 30 Birinciteşrin 1936, s. 6.

115 "Spor kulüpleri Partiye resmen girdiler", *Cumhuriyet*, 30 Birinciteşrin 1936, s. 6.

116 "Galatasaray-Güneş bugün karşılaşıyor", *Tan*, 20-12-936, s. 6.

117 "Galatasaray Güneş maçı 1-1 berabere neticelendi", *Tan*, 21-12-936, s. 6.

118 *Türk Futbol Tarihi C I*, s. 51.

119 *Türk Futbol Tarihi C I*, s. 79.

120 "Galatasaray Güneş Fener Beşiktaş", *Cumhuriyet*, 4 Temmuz 1937, s. 6.

ettiklerine” dair imza istemiş ve bu teminatı alınca hakemliği kabul etmiştir¹²¹. Gazetelere göre “asabi havada” oynanan maç sertliklerle geçmiş, oyun 1-1 iken kasti fauller neticesinde saha içinde olaylar çıkmıştır. Haberlere göre bütün oyunların karıştığı kavga tribünlere yansımış, sahaya atlayan taraftarların arasından oyuncular polislerce çıkarılarak soyunma odasına gönderilmiş ve müsabakaya ara verilmiştir¹²². Sahadan seyircilerin çıkarılmasından sonra 15 dakika duran maç tekrar başlarken hakem birer oyuncuyu sahadan atarken, havanın kararmasıyla “yarı karanlıkta” tamamlanan karşılaşma berabere bitmiştir¹²³. Karşılaşmada sertliğe göz yumduğu eleştirisi yapılan hakem Sait Selahattin, maçın dostane geçmesi bazı pozisyonlara müsamaha gösterdiğini; ancak kasti faul yapanları oyundan çıkardığını söylemiştir. Maçı tatil etmeyi düşündüğünü, fakat kulüpler arası gerilimi düşünerek bundan vazgeçtiğini ifade eden hakem sahaya giren seyircileri kısa zamanda çıkararak polisler sayesinde müsabakayı tamamladığını da ifade etmiştir¹²⁴. Ancak Türk sporunun parti denetiminde olduğu bu dönemde ikinci defa bir Galatasaray Güneş maçının büyük olaylara sahne olmasına siyasetin müsahahası olmayacaktır.

Galatasaray İkinci Başkanı Suat Hayri Ürgüplü’den Türk Spor Kurumu İkinci Başkanı Adnan Menderes’e olaylı maça dair bir mektup göndermiştir. Maçın yapıldığı stadyumun çıkan hadiselerle bir “Roma Bizans arenasına” döndüğünü dile getiren Ürgüplü, fırkanın yani CHP iktidarının sporcuyu tarif ederken “Güzel insan, hareketli insan, canlı insan, uyanın insan, dürüst insan, canlı insan” nitelemesi yaptığını belirterek, “..Fırka yani bütün millet bu sporcuyu istiyor...” değerlendirmesinde bulunmuştur¹²⁵. Siyasal iktidarın sporcudan beklediğini bu ifadelerle belirten Suat Hayri, Galatasaray’ın görüşleri sayılabilecek fikirlerini de şöyle dile getirmiştir: “ ...Ben birçokları gibi bu işi münferid şahısların yaptığına kail değilim... Bütün memleket şuna emin olmalıdır ki son hadise bir Galatasaray Güneş hadisesi değildir... Yumruklaşan gençler birbirini seven, uzun seneler kardeşlik eden, hâlâ da sevişen gençlerdir... Spor sahasından kuvvetli yumruğu kaldırmayalım, yalnız hedefini değiştirelim... Yumrukların asıl hedefi şimdi buruşuk suratla tahkikatın memleket gençliğine her ne pahasına olursa olsun zarar vermesini bekleyen

121 “Galatasaray Güneş Dövüştüler”, *Tan*, 5-7-937, s. 6.

122 “Fenerbahçe Beşiktaş 1-0, Galatasaray Güneş 1-1”, *Cumhuriyet*, 5 Temmuz 1937, s. 6.

123 “Fenerbahçe Beşiktaş 1-0, Galatasaray Güneş 1-1”, *Cumhuriyet*, 5 Temmuz 1937, s. 6.

124 “Fenerbahçe Beşiktaş 1-0, Galatasaray Güneş 1-1”, *Cumhuriyet*, 5 Temmuz 1937, s. 6.

125 “Türk Spor Kurumu İkinci Başkanına açık mektub”, *Cumhuriyet*, 11 Temmuz 1937, s. 6.

veya kıs kıs gülererek emeline kavuştuğu için lanetli arzusu ile iftihar eden zararlı mahlukların suratıdır”¹²⁶.

5.Olaylı Maçın Arkasından Siyasal İktidarın Futbola Nizam Verme Çabaları

4 Temmuz günü yapılan Güneş-Galatasaray maçında meydana gelen olayların ardından Başbakan İsmet İnönü yayınladığı bir tebliğle spor sahalarında görülen şiddete karşı alacakları önlemleri açıklamıştır. Tebliğde “İstanbul spor meydanlarında karşılaşan genç sporcuların birbirlerinin hayatına ve haysiyetine kasteden bir zihniyete düşmeleri, ehemmiyetle dikkatimizi çeken bir mahiyet alması üzerine... sporun bir kaldırım kavgasından çıkarılması için esaslı tedbirler alınacağı” ifade edilerek şöyle denilmiştir: “...CHP partisinin sporculara gösterdiği kolaylık ve yardımlar sporun asıl maksadını temin etmek içindir. Spor terbiyesi, partimiz ve hükûmetimizce esaslı bir terbiyedir ki, bunun doğru istikametten şaşırılmasına asla müsaade etmiyeceğiz...”¹²⁷. İsmet İnönü ayrıca “alacakları önlemlere rağmen “anarşi devam ederse klüpler lağvedilip yeni şartlar altında kurulacak” ifadesiyle devletin sporda şiddeti sonlandırma adına gerekirse mevcut kulüpleri gözden çıkarabileceğini de belirtmiştir¹²⁸. Başbakanın tebliğinde spor basını hakkında da şu değerlendirmelere yer verilmiştir: “...spor edebiyatını nifakta ve gençleri zehirlemekte zanneden unsurları spor sütunlarına kabul etmemeleri için bu beyanatım gazete sahiplerine tavsiye olarak yazılmıştır”¹²⁹. Başbakan İnönü böylece fanatizmi körikleyen yazarların basından uzaklaştırılması talebini de gazete çıkaranlara tebliğ etmiş oluyordu.

İsmet İnönü’nün tebliğinden sonra Galatasaray-Güneş maçındaki olaylara ilişkin Türk Spor Kurumu’nca yapılan tahkikat sona ermiş ve cezalar belli olmuştur. Buna göre Galatasaray’dan Ekrem bir yıl, Lütfi 9 ay, Reşat 7, Necdet ve Gündüz üçer ay; Güneş’ten İbrahim ve İsmail altışar ay boykot cezası almışlar ve cezalara itiraz yolunun kapalı olduğu da açıklanmıştır¹³⁰. Ayrıca Güneş Kulübü üyesi ve spor yazarı Eşref Şefik’in kaydının Türk Spor Kurumu üyeliğinden silindiği de haber verilmiştir¹³¹. Galatasaray Kulübü’ne de bir ihtar cezası verilmiş, bunun nedeninin “Olaylı Güneş

126 “Türk Spor Kurumu İkinci Başkanına açık mektub”, *Cumhuriyet*, 11 Temmuz 1937, s. 6.

127 “Başbakanımızın mühim bir tebliği”, *Ulus*, 28 Temmuz 1937, s. 1-5.

128 “Başbakanımızın mühim bir tebliği”, *Ulus*, 28 Temmuz 1937, s. 1.

129 “Başbakanımızın mühim bir tebliği”, *Ulus*, 28 Temmuz 1937, s. 5.

130 “Hadiselere sebep veren sporcular ceza gördüler”, *Son Posta*, 30 Temmuz 1937, s. 5.

131 “Galatasaray’ın hazırladığı büyük spor bayramı”, *Cumhuriyet*, 30 Temmuz 1937, s. 6.

maçının sorumlularına karşı yavaş hareket etmek” olduğu bildirilmiştir¹³². Ancak Güneş Kulübü yönetici üzerinde bazı yaptırımlar uygulanmıştır. İzmir basınındaki bir iddiaya göre alınan tedbirler arasında Güneş Spor’un kurulmasında etkin olan yöneticilerinden spor adamı Yusuf Ziya Öniş, İstanbul’da görev yaptığı İş Bankası’ndan Ankara merkeze alınmış; Türk Spor Kulübü’nden kovulan edilen Eşref Şefik Güneş Kulübü’nden de istifa ettirilmiştir¹³³. Başbakanın tebliği sonrasında Güneş’te istifaya zorlanan bir başka isim de Sadun Galip Bey’dir¹³⁴. Ayrıca Adil Giray İstanbul spor teşkilatı başına geçirilirken, Güneş’teki atletizm kaptanlığı, futbol şubesi komitesi ve idare heyeti azalığından da istifa etmiştir¹³⁵. Güneş Spor’un Galatasaray kökenli üç önemli idarecisinin kulüple bağının kesilmesi önemlidir. Ancak bu istifaları kimlerin istediği belirsiz olmakla beraber siyasî iradenin etkili olduğu söylenebilir.

Başbakan İsmet İnönü’nün tebliği spor camiasında olumlu karşılanmıştır. Galatasaray Kulübü eski başkanlarından Necmettin Sadak maçtaki olayları ele aldığı yazısında özetle şunları dile getirmiştir: “Bir terbiye mevzuunun kendi hakiki yolundan saparak nasıl tereddi edebileceğine misal aranır, bizdeki sporun alacağı şekli göstermek kafidir... [Bizde] spor kulüpleri birbirine düşman siyasî partilerin ihtirasını da geçti, daimî harp halinde aşiretlere benzedi. Esasen meseleyi spor kelimesi ile ifade etmek mübalağalı olur. Spor memleketimizde ancak futbol şeklinde tecelli ediyor. Çünkü bu kavga ve kabadayılık ahlâkını -her nedense- en çok inkişaf ettiren bu şube oldu...”¹³⁶. Sadak, CHP’nin ve İnönü’nün sporun ilerlemesi adına tüm çabayı gösterdiğini de söyleyerek, Başbakanın ele aldığı işleri başarmakta mahir olduğunu ve bu meseleyi de kısa zamanda çözeceğini kaydetmiştir¹³⁷. CHP’nin yayın organı Ulus’ta imzasız çıkan bir yorumda tebliğ “Daima hürmetle anılacak” bir metin olarak nitelenirken statlardaki olayların başlıca sorumluları olarak “bazı spor kulüpleriyle spor adamlarıyla bazı spor gazetelerinde çıkan yazılar” ve “Bunların sporcular üstündeki zararlı tesirleri” gösterilmiştir¹³⁸. İnönü’nün çocukların iyiliğini düşünen “Baba şefkatiyle” yazdığı ileri sürülen

132 “Futbolcularımız”, *Kurun*, 30 Temmuz 1937, s. 6.

133 B. Eşref Şefik Güneş’ten İstifa Ettirildi”, *Yeni Asır*, 29 Temmuz 1937, s. 1.

134 “Hangisi Galip?”, *Yeni Asır*, 30 Temmuz 1937, s. 1.

135 “Millî Takım”, *Son Telgraf*, 29 Temmuz 1937, s. 2.

136 Necmeddin Sadak, “Başvekilin acı ihtarı”, *Akşam*, 30 Temmuz 1937, s. 1.

137 Necmeddin Sadak, “Başvekilin acı ihtarı”, *Akşam*, 30 Temmuz 1937, s. 1.

138 Gündelik, “Başbakanın Sporculara Tebliği”, *Ulus*, 30 Temmuz 1937, s. 1.

tebliğin sporcuları asli vazifeleri olan beden terbiyesi ve centilmenliğe döndüreceği de bildirilmiştir¹³⁹.

6. Güneş Spor'un Futbolda Kazandığı Şampiyonluklar ve Yankıları

Güneş Spor Kulübü, aslında faal olduğu dönemde sadece İstanbul kulübü kalmakla yetinmemiştir. Kulübün gelişme çabalarına bir örnek olarak 1937 Aralık ayında Başkent'te Ankara Güneş Kulübü'nün kurulmuştur. Yenişehir Halk Partisi binasında ilk toplantısını yapan Ankara Güneş Spor'un hizmete girişiyle ilgili söz alan Başkan Cevat Abbas, 4 seneyi geride bırakan kulübün başarılarını anlatmıştır¹⁴⁰. Fakat kuruluşundan kısa zaman sonra Güneş'in Ankara şubesi Başkent'in takımı Ankaraspor'la birleşme kararı alacaktır¹⁴¹.

Atılım senesi olarak da görülebilecek 1937 senesinde Galatasaray maçından sonra verilen cezalardan sonra Güneş "futbolda yeni sezonda daha etkin olarak" faaliyet gösterme kararı almıştı¹⁴². Aslında en popüler spor olan futbolda şampiyonluk kazanma Güneş'in baştan beri önemli hedefleri arasındaydı¹⁴³. Tek devreli lig usulüne göre yapılan İstanbul Ligi yeni sezonunda ezeli rakibi Galatasaray'ı Taksim Stadi'nda 6-0 gibi açık farkla mağlup eden Güneş Spor o sezonun en formda takımları arasında yer almıştır¹⁴⁴. Bu arada lig maçları devam ederken Ankara'da Gençlerbirliği Kulübü'nü ziyaret eden yeni Başbakan Celâl Bayar, şampiyonluğun bir liyakat ve ehliyet işi olduğunu ve bunu kazanacak takımı "tarafsızlıkla" tebrik edeceklerini ifade ederek, Türkiye'de birinciliğin üç dört kulüp arasında kaldığını söylemiş ve gönlünün başka takımların da şampiyonluk kazanmasından yana olduğunu ifade etmiştir¹⁴⁵. Güneş Spor, Başbakan Bayar'ın ifade ettiği gibi farklı birtakım olarak 1938'de çifte şampiyonluk elde edecektir. Fakat Güneş Spor'un İstanbul Ligi şampiyonluğu ilginç bir şekilde gelecektir.

1937-1938 sezonunda ligin sekizinci ve son haftası başlarken bazı gazete-lerde Beşiktaş'ın favori olduğu maçta İstanbulspor'u yenmesi halinde şampiyon olacağı; Fenerbahçe-Galatasaray, Vefa-Güneş maçlarının şampiyonluğu

139 Gündelik, "Başbakanın Sporculara Tebliği", *Ulus*, 30 Temmuz 1937, s. 4.

140 "Ankara Güneş Kulübü", *Son Posta*, 26 Birincikanun 1937, s. 10.

141 "Ankaraspor Güneşle birleşti", *Tan*, 23-1-1938, s. 6.

142 Şenol, *age.*, s. 120.

143 Gökaçtı, *age.*, s. 139.

144 "Galatasaray Güneş'e 6-0 yenildi", *Son Posta*, 20 Birincikanun 1937, s. 6., *Türk Futbol Tarihi C I*, s. 51.

145 "Hükümet sporu himaye için yeni tedbirler alıyor", *Son Posta*, 15 Mart 1938, s. 2.

etkilemeyeceği değerlendirmesi yapılmıştır¹⁴⁶. Son Posta'nın haberinde son hafta İstanbulspor'u 7-0 yenen Beşiktaş'ın 24 puanla İstanbul Ligi şampiyonu olduğu, 21 puana sahip Güneş'in maçının aşırı yağış nedeniyle tamamlanamadığı ve ertelendiği yazılmıştır¹⁴⁷. Ancak daha Güneş son maça çıkmadan Futbol Federasyonu'nun sezon başında 12 takımla yapılacak ligin şampiyonluk statüsünü belirlemediği için hatalı olduğunu ileri süren görüşler de vardır¹⁴⁸.

Yağmur nedeniyle ertelenen maç 4-0 Güneş lehine sonuçlanmış; ancak sıralamada 24'er puanla Beşiktaş birinci, Fenerbahçe ikinci, Güneş Spor da üçüncü sırada yer almıştır¹⁴⁹. Üç takımın aynı puanla sıralanmasını ele alan değerlendirmelerde üç kulüp arasında averaj hesabına gitmenin yanlış olacağı; mevcut statüye göre ilk dört sıradaki Beşiktaş, Fenerbahçe, Güneş ve Galatasaray'ın Millî Küme'de aralarında yapacakları ikişer maçın İstanbul şampiyonunu tayin edeceği belirtilmiştir¹⁵⁰. Aynı haberde şampiyonluğu belirlemek için ilgili makamların averaj hesabına bakabileceği, yenilgisiz yahut en az gol yiyen takımın birinci ilan etme ihtimaline de yer verilmiştir¹⁵¹. Nitekim bu tahmin doğru çıkacaktır.

İstanbul futbol ajanlığının yaptığı lig birincisini belirlemek için yaptığı toplantıda şimdiye dek aynı puana sahip olan takımlar arasında bir usul belirlenmediği için İngiltere'de uygulanan averaj şeklinin kabulüyle Güneş Spor'un şampiyon ilan edildiği belirtilmiştir. Neticeyi İstanbul bölgesi adına Güneş'e tebliğ eden Muhtar Bey, birinciye uluslararası usullere göre belirlediklerini bildirmiştir¹⁵². Ancak Güneş'in bu şampiyonluğunun Celâl Bayar'ın Başbakan; Güneş Spor üyesi Sedat Rıza İstek'in federasyon başkanı olduğu yıla rastlaması dikkat çekicidir¹⁵³. Fişek, Avrupa liglerinde yeni başlayan averaj sisteminin sadece iki günde Türk Spor Kurumu üst makamlarınca geçerek Güneş Spor'un şampiyon ilan edilişine dikkat çekmiştir.¹⁵⁴ Sonuç olarak ligi yenilgisiz Beşiktaş 24 puan ve 3.66 averajla

146 "Galatasarayla Fener bugün karşılaşıyorlar", *Son Posta*, 2 İkincikanun 1938, s. 10.

147 "İstanbul lig maçları bitti", *Son Posta*, 3 İkincikanun 1938, s. 3.

148 "İstanbul şampiyonu nasıl taayyün edecek?", *Cumhuriyet*, 8 İkincikanun 1938, s. 6.

149 "Güneş Vefayı 4-0 mağlub etti", *Son Posta*, 10 İkincikanun 1938, s. 7.

150 "Lık maçları dün bitti", *Cumhuriyet*, 10 İkincikanun 1938, s. 6.

151 "Lık maçları dün bitti", *Cumhuriyet*, 10 İkincikanun 1938, s. 6.

152 "Güneş Kulübü şampiyon oldu", *Cumhuriyet*, 13 İkincikanun 1938, s. 6.

153 Şenol, age., s. 121.

154 Kurthan Fişek, *100 Soruda Türkiye Spor Tarihi*, Gerçek Yayınevi, İstanbul 1985, s. 115.

üçüncü, Fenerbahçe 24 puan ve dört averajla ikinci, Güneş Spor da 24 puan ve 4,25 averajla şampiyon tamamlamıştır. Güneş'in aldığı şampiyonluk camiada sevinçle karşılanmıştır; İstanbul'un çeyrek asırlık kulüplerine karşı elde edilen şampiyonluk "amatör ruhun zaferi" olarak görülmüştür¹⁵⁵. Şampiyonluk sonrası yapılan senelik kongrede Cevat Abbas bir kez daha başkan seçilmiştir¹⁵⁶. Beşiktaş Kulübü, Güneş'in şampiyon ilan edilmesine karşı en çok gol atan takım oldukları ve ligi yenilgisiz tamamlayan tek takım oldukları gerekçesiyle Futbol Federasyonu nezdinde itiraz etmiştir¹⁵⁷. Ancak bu itirazdan sonuç alınamamış ve Güneş'in İstanbul Ligi şampiyonluğu kesinleşmiştir¹⁵⁸.

13 Şubat 1938 günü başlayan Millî Küme maçlarında ilk hafta Fenerbahçe'yle oynayan Güneş, güçlü rakibini 5-2 yenmiş ve ilk hafta sonunda lige lider girmiştir¹⁵⁹. Galatasaray önünde 7-0 galip gelen Güneş Spor şampiyonluktaki iddiasını kanıtlamıştır¹⁶⁰. Millî Küme'nin bir başka iddialı takımı Beşiktaş'ı da Şeref Stadı'nda 1-0 yenen Güneş Spor böylece Üç Büyükler'i aynı sezonda mağlup etmeyi başarmıştır¹⁶¹. Sezon ortasında Fenerbahçe Kulübü'nün Futbol Federasyonu'yla mali konularda yaşadığı anlaşmazlık sonrası Millî Lig'den ihracı önemli bir gelişmedir¹⁶². Güçlü bir rakibinin ligden ihracı sonrası Güneş Spor, son hafta Galatasaray'ı 4-2 yenerek 41 puanla şampiyonluğa ulaşmıştır. Güneş Spor'un ligi yenilgisiz ve yalnız bir beraberlikle şampiyon tamamlaması sadece 5 senelik geçmişe sahip kulübün büyük başarısı olarak değerlendirilmiştir¹⁶³. Gerçekten 1933'te kurulduktan sonra iki şampiyonluk alarak futbolun öncü kulüplerinden biri olma yoluna giren Güneş, daha büyük başarılarla sporda yerini sağlamlaştırması beklenirken ani bir kararla sportif faaliyetlerden çekilmesiyle gündeme gelecektir.

155 "Güneş Takımının şampiyonluğu tasdik edildi", *Tan*, 12-1-1938, s. 6.

156 "Güneş Kulübünün Yıllık Kongresi", *Tan*, 30-1-1938, s. 6.

157 "Güneşin Şampiyonluğuna Beşiktaş İtiraz Etti", *Tan*, 15-1-1938, s.6., "Tayyare Kupası maçı oynanıyor, *Cumhuriyet*, 16 İkincikanun 1938, s. 6.

158 Rıdvan Akar, Sevecen Tunç, "*Baba*" *Hakkı*, İnkılâp Kitabevi, İstanbul 2017, s. 92.

159 "Millî Küme maçları başladı", *Cumhuriyet*, 15 Şubat 1938, s. 6.

160 "Güneş Galatasaray'ı 7-0 mağlub etti", *Cumhuriyet*, 21 Mart 1938, s.6. Galatasaraylı futbolcu Eşfak Aykaç maçı kötü idare eden hakemin ilk iki goldeki haksız penaltı kararı ve Galatasaraylı oyuncularını sahadan çıkarmasıyla farklı mağlubiyeti hazırladığını ifade etmiştir. Tekil, *Galatasaray: Düünden/Bugüne: 1905-1982*, s. 86.

161 "Dünkü spor hareketleri", *Cumhuriyet*, 11 Nisan 1938, s. 6.

162 *Türk Futbol Tarihi* C I, s. 80.

163 "Millî Küme (Güneş'in) Şampiyonluğu ile sona erdi", *Kırmızı-Beyaz*, 6 Haziran 1938, s. 3.

7. Güneş Spor Kulübü'nün Sportif Faaliyetlerini Sonlandırma Kararı ve Yankıları

Güneş Spor Kulübü, beş senelik bir mücadelenin ardından 1938 senesi Ekim ayının sonlarında beklenmedik bir kararla futbol, güreş, atletizm ve denizcilik branşlarındaki faaliyetlerini sonlandırmıştır. İdare heyeti ve haysiyet divanı toplantısında alınan karar hakkında kulüp yetkililerinin açıklaması şöyledir: “Güneş kulübü ‘içtimai kulüp’ olmak vasfını muhafaza etmekle beraber daha faydalı bir spor olduğuna kani bulunduğu tenis, golf, atıcılık, atıcılık, kara ve deniz avcılığı, dağcılık gibi sporlarla meşgul olmağa karar vermiştir. Bu sebeptendir ki diğer spor branşları lağvolumuştur. Kulüpte bulunan faal azanın istedikleri kulüblere intisap etmeleri kendi arzularına bağlıdır...”¹⁶⁴. İdare heyetinin aldığı fesih kararının esasen Güneş Spor Kulübü nizamnamesine uygun olduğu, açık kalacak şubelerin “sıhhat ve beden terbiyesine daha muvafık” olduğu belirtilmiştir¹⁶⁵.

1933'te kuruluşundan sonra hızlı bir gelişme göstererek sporda adından sıkça söz ettiren Güneş Spor'un fesih kararı hakkında yorum ve değerlendirmeler devam etmiştir. Gazetelere ismi geçmeyen bir Güneş Spor Kulübü yetkilisi artık eski takımları Galatasaray'ı destekleyeceklerini söyledikten sonra şunları ifade etmiştir: “...Diğer kulüplerle rakip olduğumuz müddet içinde elde ettiğimiz dereceler malumdur. Bundan sonra hiçbir teşekküle rakip değiliz. ... [Sporcularımızı] tamamen serbest bıraktık. Kendileri istedikleri kulüplere intisap edebilirler”¹⁶⁶. Bu ve benzeri açıklamalarda alınan kararın bu denli başarılı bir kulübün spor faaliyetlerinden çekilmesini net olarak açıklayacak hiçbir ifade yoktur. Bu ve benzeri açıklamalar nedeniyle Güneş Spor Kulübü'nün neden feshedildiği konusu günümüzde de açıklığa kavuşturulamamıştır. Basında bazı yazarlar da alınan kararı değerlendiren yorumlarda bulunmuştur. Güneş'in aldığı kararı “Bir ağacın budanmasına” benzeten Vâlâ Nurettin'in yorumunda çok fazla büyüyen kısımların atılarak, ağacın daha zayıf kalan dallarının gelişimine ağırlık verileceğini belirtmiştir. Futbol ve güreş gibi iki branşa dayalı sportif gelişimi sağlıklı bulmayan yazar, Türkiye’de diğer spor dallarının gelişimi için Güneş’in aldığı kararın örnek olmasını dilemiştir¹⁶⁷.

164 “Güneş Kulübü esaslı faaliyetini tatil etti”, *Cumhuriyet*, 27 Birinciteşrin 1938, s. 1-7.

165 “Güneş Kulübü fudbol kısmını lağvetti”, *Son Telgraf*, 27 Birinciteşrin 1938, s. 2.

166 “Güneş Kulübü futbol güreş atletizm ve denizcilik şubelerini lağvetti”, *Haber*, 27 Birinciteşrin 1938, s. 5.

167 Vâ-Nü, “Spor hünerciliğinden bilfiil spora”, *Akşam*, 28 Teşrinievvel 1938, s. 2.

Sonuç

Türk Sporunda 1930'larda Güneş Spor'un kuruluşu ve başarılarla dolu geçen beş seneden sonra beklenmedik anda kapanışı, sonraki yıllarda spor tarihimizde benzeri görülmemiş bir hadisedir. Galatasaray gibi kökü Tanzimat sürecine kadar uzanan bir eğitim kurumunun yönetici ve sporcuları arasından ayrılanların kurdukları Güneş sadece bir spor kulübü değil, aynı zamanda Türk devriminin hedefleri doğrultusunda gençleri eğitmek ve yetiştirmek amacıyla da örgütlenmiş bir kurumdur. Ayrıca kulüp binasında düzenlenen farklı temalı konferanslar da bu eğitim işlevinin bir göstergesidir. Bu konferanslarda Fuat Köprülü gibi önemli siyaset ve düşün adamları yer almıştır. Kulübün bir başka önemli özelliği kurulduğu andan beri adeta siyasetin içinde gelişmesi ve kapanana kadar siyasetle içiçe olmasıdır. Çünkü Güneş Spor Kulübü daha başlangıçta iktidar partisi CHP'nin Beyoğlu teşkilatından destek bulmuş, CHF her dönem bu kulübü desteklemiş; bunun yanı sıra Cumhurbaşkanı Atatürk'ten, İktisat Bakanı ve Başbakan Celâl Bayar'dan ilgi ve destek görmüş bir kurumdur. Bu yönüyle Güneş dönemin diğer spor kulüplerinden ayrılmaktadır. Güneş Kulübü Atatürk'e ve devrimlere bağlı bir teşekkül olarak gelişirken, Bolu Milletvekili Cevat Abbas Gürer'in başkan seçilmesiyle siyasal iktidarla bağını kurmuştur. Atatürk'ün 1930'larda İstanbul'da ziyaret ettiği spor kulüpleri arasında Güneş başta gelmektedir. Atatürk'ün İstanbul'un üç büyük kulübüyle ilişkisinin 1930 öncesine dayandığı düşünülürse Gazi'nin bu kulübe verdiği önem ortaya çıkar. Ayrıca Güneş'in ortaya çıkışının o tarihlerde Güneş Dil Teorisi'yle de ilişkilendirildiği ve isminin bu nedenle "Güneş" olarak belirlendiği ileri sürülmüştür. Kulübün adını Atatürk'ün vermiş olması bu tezi kuvvetlendirmektedir.

Güneş Spor Kulübü'nün tarihinde bazı belirsizlikler de vardır. Örneğin şimdiye kadar bu kulübün mal varlığını nasıl edindiği sorusuna net bir cevap bulunamamıştır. Çünkü kulübün arşivi ortada yoktur. Gerçekten 1930'larda Taksim'de bir lokal binası, tenis kortları bulunan Güneş Spor Kulübü ayrıca Taksim Stadi'nin hisselerini satın alarak sahanın ortakları arasına girmiştir. Denizcilik şubesinde kendi ekipmanını oluşturan Güneş Kulübü'nün gelirleri ve kaynaklarının nasıl temin edildiği hususu net olarak belli değildir. Başkan Cevat Abbas'ın ailesinde Güneş Kulübü'nden kalan belge olmayışı bu konuda kesin verilere ulaşmayı güçleştirmektedir. Ayrıca Güneş Spor'un kimi kaynaklarda ileri sürüldüğü gibi Celâl Bayar-İsmet İnönü siyasî rekabetinden doğduğu iddiasını doğrulayacak bir belge yoktur. Ancak Güneş

Spor'un İstanbul Ligi şampiyonluğu sırasında statünün Güneş lehine değiştirildiği de bir gerçektir. Günümüze kadar gelen süreçte kimi kaynaklarda Güneş Spor'un siyasal iktidar çevreleriyle ilişkisinin şampiyonlukta etkili olduğu ileri sürülse de bu tezi de doğrulayacak kanıt bulunmamaktadır. Bu kulübün siyasal bağlantılarının ve İş Bankası'nda mühim bir mevki işgal eden Yusuf Ziya Öniş'in nüfuzuyla emval edindiğine dair bazı ima ve iddialar da belgeye dayalı değildir ve bu iddialar yorumlardan ibaret görünmektedir.

Güneş Spor Kulübü tarihindeki en büyük belirsizliklerden biri de 1938 yılında kazanılan sportif başarılarından sonra kulübün ani bir kararla ana şubelerini kapatma kararı almasıdır. Bu kararın nedeni günümüze kadar kesin olarak belirlenmiş değildir. Ancak 1938 Ekim ayı sonlarında Güneş Kulübü kapanma kararı alırken Mustafa Kemal Atatürk'ün hastalığı oldukça kritik bir evrede bulunuyordu. Bu nedenle Atatürk'ün yaveri olan başkan Cevat Abbas Gürer ve kulüp çevreleri bu kritik süreçte bu karara varmış olma olasılığı büyüktür. Güneş Kulübü kısa süre spor yaşamında gerek Atatürk'le olan ilişkisi, gerek siyasal iktidarla olan ilişkileri, modern spor tesisleri, kavgalı maçları ve şampiyonluklarıyla Türk spor/futbol tarihinde unutulmaz bir yer bırakmıştır.

Kaynaklar

Arşiv Belgeleri

Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı Cumhuriyet Arşivi (BCA)

Sözlü Tarih/ e-posta mülakatları

Emine Gürsoy Naskali

Hüseyin Gürer

Nurperi Özlen

Gazeteler:

Akşam

Cumhuriyet

Haber

Hakimiyeti Milliye

Kurun

Milliyet

Son Posta

Son Telgraf

Tan

Ulus

Vakit

Yeni Asır

Dergiler:

Kırmızı-Beyaz

Olimpiyat

Kitaplar:

Akar, Rıdvan, Tunç, Sevecen, “*Baba*” *Hakkı*, İnkılâp Kitabevi, İstanbul 2017.

Arıburnu, Kemal, *Atatürk ve Çevresindekiler*, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 2.Baskı., 1995.

Atabeyoğlu, Cem, *Atatürk ve Spor*, Hisarbank Kültür Yayınları, 1981.

Atatürk'ün Yaveri Cevat Abbas Gürer: Cepheden Meclise Büyük Önder ile 24 Yıl, Yay. Haz. Turgut Gürer, Cumhuriyet Kitapları, İstanbul 2006.

Beyefendi: Suat Hayri Ürgüplü'nün Anıları, Yay. Haz. Oktay Ekşi, MD Basım Yayıncılık, İstanbul 2020.

Cumhuriyet Dönemi Türkiye Ansiklopedisi C 8, İletişim Yayınları, İstanbul.

Çakır, Ahmet, *90 Soruda Galatasaray Tarihi: 1905-1995*, Demir Ajans Yayınları, İstanbul 2.Baskı., 1995.

Fişek, Kurthan, *100 Soruda Türkiye Spor Tarihi*, Gerçek Yayınevi, İstanbul 1985.

Gökacı, Mehmet Ali, *"Bizim İçin Oyna": Türkiye'de Futbol ve Siyaset*, İletişim Yayınları, İstanbul 2008.

Hasdemir, Hacı, *İstanbul'un 100 Spor Kulübü*, İstanbul Büyükşehir Belediyesi Kültür A.Ş. Yayınları, İstanbul 2010.

Hiçyılmaz, Ergun, *Galatasaray: İlklerin-Takımı Avrupa Fatih*, Ulak Yayıncılık, 3.Baskı., İstanbul 2020.

Kılıç, Behram, *İstanbul'un 100 Spor Olayı*, İstanbul Büyükşehir Belediyesi Kültür A.Ş. Yayınları, İstanbul 2010.

San, Halûk, *Belgeleri ile Türk Spor Tarihinde Atatürk*, Türk Spor Vakfı Yayınları, 1981.

Şahingiray, Özel, *Atatürk'ün Nöbet Defteri: 1931-1938*, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara 1955.

Şenol, Mehmet, *Gayri Resmi Futbol Tarihi*, Mundi Yayınları, İstanbul 2.Baskı., 2021.

Tekil, Süleyman, *Galatasaray: Düünden/Bugüne: 1905-1982*, Arsem Matbaacılık Koll. Şti., İstanbul 1983.

Tekil, Süleyman, *Galatasaraylılar*, Efem Turistik Koll. Şti. Yayını,

Türk Futbol Tarihi C I, Türkiye Futbol Federasyonu Yayınları, İstanbul 1992.

Türk Futbolunda 50 Yıl, Futbol Federasyonu, Afşanoğlu Matbaası, Ankara 1973.

Yıldız, Doğan, *Atatürk ve Spor*, Telebasın Yayıncılık Reklamcılık İletişim Ltd. Şti., İstanbul 2008.

